

Tartu Ülikool

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Kultuuriteaduste ja kunstide instituut

Kirjanduse ja teatriteaduse osakond

Teatriteaduse õppetool

Britta Võsu

VAT Teatri lavastuste „Netis sündinud” ja „Web Demon”
valmimisprotsess

Bakalaureusetöö

Juhendaja professor Anneli Saro

Tartu 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
2. ÜLEVAADE KOOSTÖÖPROJEKTIDEST	5
2.1 Platform 11+	5
2.2 „Teater internetis”	7
2.3 Platform Shift+.....	7
2. TEOREETILINE OSA	9
2.1 Draamatähtsus ja meetodid	9
2.2 Foorumteater.....	11
3. LAVASTUSE „NETIS SÜNDINUD” VALMIMISPROTSESS	14
3.1 Sihtgrupp.....	14
3.2 Protsess	16
3.3 Töötoad ja etendused	19
4. LAVASTUSE „WEB DEMON” VALMIMISPROTSESS.....	20
4.1 Sihtgrupp.....	21
4.2 Protsess	22
4.3 Töötoad.....	25
KOKKUVÕTE.....	27
KASUTATUD ALLIKAD	28
SUMMARY	30

SISSEJUHATUS

VAT Teatri ideoloogiale on omane erinevates projektides osalemine ning noorteteatri arendamine. Teater väärtustab koostööd õpetajatega ning nendega koos proovitakse luua tingimused, mis aitaksid eelkõige tõsta noorte teadlikkust iseenda ja maailma tunnetamise osas. Olles ise huvitatud tööst noortega, proovisin ka oma bakalaureusetöö teema sellega seostada.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on anda ülevaade VAT Teatri lavastuste „Netis sündinud” ja „Web demon” valmimisprotsessist. Protsessi puhul keskendun erinevatele viisidele, kuidas lavastuste sihtgruppe kaasati lavastuste valmimisse. VAT Teater ei alahinda noort vaatajat, noortesse suhtutakse kui täisväärtuslikku publikkuse, kelle arvamusi kuulda võetakse.

Töö jaotub neljaks osaks. Esimene peatükk annab ülevaate VAT Teatri koostööprojektidest. Mõlemad töös käsitletavat lavastused on sündinud erinevate koostöövõrgustike raames, seega annab peatükk üldise raamistiku, miks lavastused üldse sündisid. Teises peatükis keskendun teoreetilisele poolele, kirjeldades esimeses alapeatükis draamameetodi tähtsust. Alapeatükk põhineb eelkõige Allan Owensi ja Keith Barberi protsessdraama käsiraamatul „Draamakompass” (Owens&Barber 2014), mille kaudu proovin lahti seletada, miks toimib teatri kasutamine noorte õpetamisel.

Foorumteatrist on eesti keeles pikemalt kirjutanud Mari-Liis Velberg nii oma bakalaureusetöös kui ka magistrیتöös. Teemat on põhjalikult käsitlenud ka Viljandi Kultuuriakadeemia õpilane Janari Schvede, kes kirjutas oma seminaritöö teemal „Foorumteater teoorias ja praktikas”. Foorumteatrist on ülevaate andnud ka Gertha-Teidla Kunitsõni bakalaureusetöö „Foorumteater jõustamismeetodina”, kus on kasutatud ka Schvede seminaritööd. Teise peatüki teine alapeatükk toetub nii eelnevalt mainitud materjalidele, kuid sellele lisanduvad ka Augusto Boali originaalteos rõhutute teatrist. Eelkõige on peatükk ülevaatlik, et siduda see hiljem nii „Netis sündinud” kui ka „Web demoni” valmimisprotsessiga.

Kolmas peatükk keskendub „Netis sündinud“ valmimisprotsessile. Peatükk tutvustab lavastuse valmimiskonteksti ning sisu. Esimene alapeatükk kirjeldab lavastuse sihtgruppi ning sellest tulenevalt annavad teine ja kolmas alapeatükk ülevaate, kuidas sihtgrupp aitas lõpliku lavastuse valmimisprotsessis ning foorumtöötubades ja etendustel.

Samasuguse üleshitusega on neljas peatükk, kus kirjeldan „Web Demoni“ valmimist. Lavastuse sihtgrupi alapeatükis kasutan Viimsi Kooli üheksandate klasside seas läbi viidud küsitlust, et uurida, mida üks osa sihtgrupist lavastusest arvas.

2. ÜLEVAADE KOOSTÖÖPROJEKTIDEST

Aastatel 2009–2013 oli VAT Teater seotud Euroopa Komisjoni toetatud projektiga Platform 11+, kuni 2018. aastani osaletakse koostööprojektis Platform Shift+. Mõlemad nimetatud projektidest on suunatud koostööle noortega. Ülevaade koostööprojektidest aitab mõista mõlema lavastuse loomisprotsessi üldisemat tausta ning põhjusi, miks käsitletavat näidendid ja lavastused üldse sündisid.

2.1 Platform 11+

Kuigi käesolevas töös käsitletavatest lavastustest ei ole kumbki otseselt valminud Platform 11+ raames, siis võib projekti pidada teiste projektide eelkäijaks, kuna just tänu sellele projektile hoogustus VAT Teatris haridustegevus ning töötoad. Projekt oli eelkõige suunatud 11–15-aastastele noortele, sest selle vanusegrupi jaoks ei olnud varem piisavalt puudutavaid teatrilugusid tehtud. Seega pakutigi noortele uusi võimalusi kultuurielus osalemiseks – teatris nähti võimalust olla abiks noortele iseenda ja maailma mõtestamisel. Üks olulisemaid eesmärke oli lavastada uusi näitemänge, mille valmismisprotsessi kaasati nii professionaale kui ka noori. (Velberg 2013) Projekti algataja Dirk Neldner, kes tegeleb erinevate üleeuroopaliste teatrisündmuste ning -projektide organiseerimisega, on lausunud: „Sel vanuserühmal on kogu Euroopas väga vähe võimalusi kultuurist osa saada, kuigi just selles eas võib kunstiga tegelemine panna aluse väärtushinnangute, isiksuse ja maailmavaate kujunemisele. Platform11+ üritab seda lünkatäita, püüdes saavutada kestva mõju ning luues partnerite vahel maksimaalse sünergia.“ (VAT Teater) Sama põhimõtet järgivad ka hilisemad koostööprojektid.

Projektis Platform 11+ osales 13 teatrit 12 riigist. Partnerorganisatsioonideks olid Brageteatret ja Agderi Ülikool Norrast, Divadlo Alfa Tšehhist, VAT Teater Eestist, Oulu linnateater Soomest, Theater Junge Generation ja Viadrina Euroopa Ülikool Saksamaalt, Shinhaz Kolibri Ungarist, Elsinor Teatro Stabile d'Innovazione Itaaliast, Theater de Citadel Hollandist, Teatro O Bando Portugalist, Bratislava Teatriinstituut Slovakiast, Junges Schauspielhaus Zürich ja jetzt&Co Šveitsist, Pilot Theatre ja Emergency Exit Arts Inglismaalt ning Atina Kreekast. (Platform 11+) Igal teatril kujunes välja omalaadne koostöö professionaalide ja noorte vahel: osalejad said ise

valida, kuidas nad noori kaasata tahtsid. Projekti esimesel hooajal kirjutasid partnerteatrite valitud dramaturgid kogunud materjali põhjal 11 uut näidendit. Eestist osalesid noored näitekirjanikud Marion Jõepera ja Kristiina Jalasto, kes hiljem kirjutas ka käesolevastöös käsitletava lavastuse “Netis sündinud” stsenaariumi. Teatrivõrgustiku Platform 11+ raames tellis VAT Teater ka Indrek Harglalt tema esimese näidendi „Andromeda saar”. (VAT Teater)

Sellel perioodil hakkas VAT Teater rohkem koostööd tegema õpetajatega, kellega koos testit erinevaid haridustöötubasid, tähtsustades nende kaudu teatriskäiguks valmistumist ning teatrikogemuse mõtestamist. (Velberg 2013) Teatri kodulehel tutvustati erinevaid pakette, mis sisaldasid materjale (nt küsimustikke), et toetada etenduste vaatamist ning arutelu. Rohkem kui varem pöörati tähelepanu koostööle noortega. 11–15-aastased hakkasid rohkem panustama teoste sündimisse, et luua autentseid lugusid. Aina enam hakati kasutama foorumteatrit, millest järgmise projekti raames kasvas välja „Netis sündinud“, mis käsitles virtuaalmaailma mõju reaalse maailmale. (VAT Teater)

VAT Teater on foorumteatriga tegelenud alatest 1999. aastast. Peamiseks sihtgrupiks on alati olnud koolinoored. Projektiga Platformi 11+ liitumine tõi foorumteatrisse uued suunad, tekkisid uued rakendusvõimalused. Näidendite jaoks hakati koguma materjali foorummeetodi kaudu ning valmis lavastus „Kirjaklambritest vöö”, mis oli teatris esimene lavastus, mis pani aluse haridustöötubade levikule. Töötubades tihedamalt neljandas peatükis. 2011. aastal toimunud uuenduste tulemusena hakatigi aina enam pühenduma töötubade läbiviimisele ning foorumteatrist sai VATis oluline haridustöö osa. 2012. aastast kasutati foorummeetodit just eelkõige haridustöötubade osana. (VAT Teater)

2.2 „Teater internetis”

Sama põhimõtet järgides toimus Vaata Maailma sihtasutuse algatusel VAT Teatri ningkoolitus- ja konsultatsioonifirma BCS Koolitus koostöös 2013. aastal projekt „Teater internetis”, mille raames valmis lavastus „Netis sündinud”. (VAT Teater) Projekti sihtrühmaks olid 12–16-aastased, keda võib kutsuda ka netis sündinud põlvkonnaks. Peamisteks teemadeks olid internetiohud. Nendele probleemidele prooviti läheneda teatri kaudu. Näidendi aines koguti noortelt foorumteatri meetodiga ning koostööd tehti ka veebipolitseinike ja Lastekaitse Liiduga. Noortel oli võimalus rääkida kõigest, millega nad virtuaalmaailmas kokku on puutunud. (Netis sündinud) Kuigi projekt oli eelkõige suunatud noortele, prooviti juhtida ka õpetajate ja lapsevanemate tähelepanu käsitletavatele probleemidele, eriti sellele, et tänapäeval puudub piir virtuaalmaailma ja päriselu vahel. Noored ei teadvusta netisuhtluse ohte ning vanemad ei oska neid nende eest hoiatada. Seepärast avati projekti raames ka veebilehekülj *netissündinud.ee*, kuhu lisati erinevaid veebilinke ning materjali neile, kes veebiohutusse sügavamalt süveneda soovisid. Koduleht on siiaaani avatud ning noored võivad veebilehelt leida näiteks erinevaid netiohutust käsitlevaid mängu ja videosid, õpetajad saavad kasutada Aare Toikka koostatud toetavat küsimustikku lavastuse analüüsil ning lapsevanemad erinevaid kasulikke veebilehti, mis tegelevad laste ja noorte internetikasutuse uurimisega.

2.3 Platform Shift+

Üleeuroopaline projekt Platform Shift+ alustas tööd 2014. aastal. VAT Teatri jaoks oli projektiga liitumine loomulik järg teatri igapäevasele tööle. Nelja aasta pikkuse projekti raames uuritakse, kuidas noored tänapäeva digiajastul toime tulevad ning kuidas vastu astuda kõikidele väljakutsetele, mis internet endaga kaasa toob.

Koostööprojektis osalevad 11 teatrit 9st erinevast riigist. Partnerteatrid on Pilot Theatre Company ja Emergency Exit Arts Inglismaalt, South Bohemian Theatre Tšehhist, Elsinor Teatro Stabile d’Innovazione Itaaliast, Kolibri Theatre Ungarist, Theatre Massalia Prantsusmaalt, Teatro O Bando Portugalist, Theater Junge Generation Saksamaalt, VAT Teater Eestist, Theatre Vart ja Agderi Ülikool Norrast. Projekti raames on plaan tuua välja 40 lavastust, kuid peale selle kuuluvad projekti nii

konverentsid, noortevahetused, töörühmad, väljaanded, netikommuun kui katöötoad.(VAT Teater)

Platform Shift+ esimene aasta läks pigem ettevalmistuste jaoks – teatrid tegelesid eelkõige uurimistööga ning informatsiooni kogumisega. VAT Teater pöördus info saamiseks koolinoorte poole. (VAT Teater) Noortelt kogutud materjali põhjal kirjutas Mihkel Seeder näidendi „Web Demon”.

2015. aasta juunis toimus projekti esimese hooaja lõpu tähistamiseks kõikide partnerteatrite kohtumine Portugalis, kus näidati oma kogumistöö esimesi vilju. Teksti „Web Demon” autor Mihkel Seeder ja lavastaja Margo Teder esitasid näidendi lühiversiooni teistele koostööpartneritele ning pärast seda algas täispika näidendi kirjutamine. (VAT Teater) „Web Demon” esietendus 27.01.2016 Eesti Rahvusraamatukogu suures saalis.

2. TEOREETILINE OSA

Käesolev peatükk annab ülevaate draamameetodil õpetamise tähtsusest ning foorumteatrist. Teoreetiline osa aitab hiljem mõista ning seostada seda VAT Teatri tegevusega ning bakalaureusetöös käsitletavate lavastustega „Netis sündinud” ja „Web Demon”.

2.1 Draamatähtsus ja meetodid

Allan Owens ja Keith Barber on oma protsessdraama käsiraamatus „Draamakompass” koondanud materjale erinevatest draamameetoditest, mis on suunatud draamapraktikutele erinevate töötubade läbiviimiseks. (Owens&Barber 2014) Kuid selleks, et mõista järgnevat peatükki, on vaja lahti seletada mõned mõisted.

Protsessdraama puhul tõusevad esile eelkõige kaks mõistet: „teater” ja „draama”. *Drama* tähendab inglise keeles nii näitekirjandust kui ka sõnateatrit, eestikeeles tähendab draama eelkõige näitekirjandust (Epner 1994: 4). Allan Owensi ja Keith Barberi teose eestikeelses tõlkes ühilduvad draama ja teatri mõiste. (Owens&Barber 2014: 9) Käesolevas bakalaureusetöös kasutan teose tõlkes tarvitatud mõiste „draama” asemel sõna „teater”, sest eesti keeles on see mõiste sobivam.

„Draamakompassis” on antud ülevaade erinevatest teatriga seotud meetoditest, mida õpetamisel kasutada saab. Draamameetodite all on mõeldud eelkõige mängulisi, teatrikunsti kasutavaid töövõtteid. Teater on tegutsemine, võitlus tähenduste loomisel. Võitlusele on omakorda olemuslik tähenduse loomine mängu kaudu, mis on nii sotsiaalne kui ka kollektiivne tegevus. (Owens&Barber 2014: 9) Seda arvesse võttes, kasutangi „draama” asemel sõna „teater”, sest mäng seostub eelkõige teatrimänguga. Draamameetodite ehk teatrimeetodite töövõtted ja tehnikad tähistavad seega aja, ruumi ja tegevuse kokkulepitud organiseerimise viise, mille ülesandeks on luua tähendust.

Protsessdraama käsiraamatu „Draamakompass” autorid Allan Owens ja Keith Barber on draamameetodi (teatrimeetodi) kasutamisel välja toonud neli põhilist lähtekohta:

väärtused, praktilised kogemused, empiiriline tõestusmaterjal ja draamatöö mõjuvõim. Neid lähtekohti võtan arvesse ka VAT Teatri teatrimeetodite kasutamise põhjendamisel.

1) Esimene lähtepunkt on **väärtused**. Laste ja noorte jaoks on tähtis mäng, seega tuleks seda soodustada. Teatrivormide kaudu saavad nii täiskasvanud kui ka lapsed võimaluse võtta mängu tõsiselt. (Owens&Barber 2014: 8) Lapsed naudivad, väärtustavad mängimist ning kui seda kaasata õppimisprotsessi, siis muutub see kindlasti tavalistest koolitundidest palju nauditavamaks. Samamoodi rõhutab mängude olulisust ka rõhutute teatri looja Augusto Boal, tema mõtetest tuleb rohkem juttu järgmises alapeatükis.

2) Teiseks lähtekohaks on teater kui õppimist motiveeriv jõud. Owens ja Barberi **praktilised kogemused** näitavad, et teatri kasutamine võib toimida isegi skeptiliste noorte puhul.

3) „Draamakompassi” on kogutud piisavalt draamalugusid, mis on kui **empiiriliseks tõestusmaterjaliks** sellele, et teatrimeetodil õpetamine toimib. Draamalugusid kasutatakse pidevalt erinevates koolides, tööpaikades ja muudes kohtades ning see pidev nõudlus näitab, et teater mõjub. (Owens&Barber 2014: 8) „Draamalugu” on eeltöö käigus välja töötatud lugu, kus on paika pandud põhilised võtted, ideed, lugu ning kavand, mida kasutatakse mingi kindla rühma õpetamisel. (Owens&Barber 2014: 39)

4) Viimaseks kasutamispõhjuseks on **teatri võim mõjutada**, sellega kaasnev protsess võib olla motiveeriv (Owens&Barber 2014: 8). Teatrikunst on kogemuslik ning annab inimesele võimaluse kogeda ning näha, kuidas tema teod võivad teisi mõjutada. Samuti on võimalik astuda ka teise inimese rolli, läbi elada erinevaid situatsioone tema silme läbi. Lõpuks aitab see kõik mõista erinevaid konflikte, probleeme ning motiveerib halbu olukordi lahendama. (Teidla- Kunitsõn 2013: 21). Teatrivõtete kasutamine aitab mõista ja tõlgendada teiste inimeste käitumist ning iseendast paremini aru saada. Seega võib teater varustada õpilasi oskuste ja teadmistega, mis tulevad kasuks eneseväljendusoskuse arendamisel. (Hein 2014: 26)

2.2 Foorumteater

Foorumteater (mõnes kohas viidatud kui FT) on üks osa Augusto Boali loodud rõhutute teatri süsteemist. See süsteem hõlmab endas mitmeid tehnikaid, kuid foorumteater on neist levinuim. (Boal 2005: 79) Kuid selle peatüki eesmärk ei ole anda ülevaade rõhutute teatri ajaloost või selle kujunemisest, vaid pigem keskenduda foorumteatri olemusele ja selle eesmärkidele.

Rõhutute teater on osalusteatri vorm, mille ide on luua dialoog saali ja lava vahel. (Hein 2014: 90) Doris Kareva viis 2011. aastal rõhutute teatri teemal läbi intervjuu rakendusteatri praktiku ning Boali õpilase Iwan Briociga. Brioc rõhutas, et lava ja saali vahel peab tekkima dialoog, sest see on inimsuhtluse liikumapanev jõud. Kui dialoogi ei toimu ning on ainult monoloog, siis tekib rõhumine. (Kareva 2011) Seega oli eesmärk viia etendus traditsiooniliselt näitlejamonoloogilt üle dialoogile lava ja publiku vahel (Velberg 2006: 14). Foorummeetod annab publikule võimaluse lahendada foorumteatri etenduse probleeme. Et foorumteatri etendus toimiks, peavad koos toimima kolm erinevat rolli (Velberg 2006: 16):

- 1) **Jokker** juhib FT protsessi. Ta on etenduse lavastaja, juht ja läbiviija ning vahendab suhtlust publiku ja näitlejate vahel (Kareva 2011). Tema suhtumine on kõige tähtsam, sest ta peamine ülesanne on panna protsessliikuma ning esitada küsimusi, et publikuga dialoogi astuda (Velberg 2006: 36). Jokker peab foorumteatris jääma neutraalseks, enda ideid ei tohi ta peale suruda (Boal 2006: 104).
- 2) **Näitlejad** on ettevalmistatud loo esialgsed ettekandjad.
- 3) **(Pealt)vaatajad-näitlejad** on aktiveeritud pealtvaatajad ehk siis publiku liikmed, kellel on võimalus protsessis osaleda. (Velberg 2006: 16)

Konõtsin on oma bakalaureusetöös andnud lühiülevaate foorumetenduste läbiviimisest. Esmalt on foorumnäitlejad ette valmistanud lavastuse, mis käsitleb mingit kindlat probleemi, tavaliselt mõnda aktuaalset ühiskonnateemat nagu näiteks koolikiusamine. Enne etenduse algust viiakse tavaliselt läbi soojendusmänge, et luua

vaatajate ja näitlejate vahel vabam õhkkond. (Kunitsõn 2013: 27) Ka Augusto Boal rõhutab mängude tähtsust. Boali jaoks kohtuvad mängudes kaks olulist igapäevaelu osa: reeglid ja vabadus. Ühiskond vajab toimimiseks teatud reegleid, sama kehtib ka mängude kohta, muidu ei toimiks kumbki. Samas eeldavad nii ühiskond kui ka mängud loominguulist vabadust. Seega võib mängudes näha ühiskonna metafoore. (Boal 2006: 4-5)

Kui soojendusmängud läbi on, toimub näitlejate ettevalmistatud loo etendamine. Kui esimene etendamine on läbi, saab sõna jokker, kes alustab publikuga diskussiooni. Ta küsib esitatud loo kohta publiku käest erinevaid küsimusi ning koos valitakse tegelane, kellest kõige rohkem kahju hakkas – temast saab loo peategelane. Pärast seda algab uuesti loo läbimängimine, kuid nüüd võib pealtvaataja-näitleja sekkuda, öeldes „stopp” ning avaldada jokkerile arvamust, mida peategelane tema arvates loos valesti tegi. Seejärel kutsutakse pealtvaataja-näitleja lavale, kus ta saab esitada oma versiooni sellest, mis tegelane tegema peaks, et lugu hästi lõppeks. Seega proovib publik otsida probleemile lahendusi, pannes end ise antud olukorda. Selliseid asendusi võib loo jooksul tekkida mitu ning lõpuks on tähtis, et kogu foorumetendus oleks interaktiivne ning paneks kaasa mõtlema nii näitlejad kui ka pealtvaatajad. Kui pealtvaataja-näitleja lavale tuleb, peab rolli vahetama ka algnäitleja, hakates esitama vastumängu reaktsiooniks lavale tulnud pealtvaataja tegudele. (Kunitsõn 2013: 27-28)

Kõik foorumetendused on seega erilised, ükski ei ole täpselt samasugune. Kõik oleneb publikust ning nende kaasamõtlemisest ning isiklikult läbielatud kogemustest. Foorumteatris on publik eksperdi rollis (Kunitsõn 2013: 28).

Foorumteatri rakendamine võib toimuda ka töötoa vormis. Foorumteatri töötoa tulemuseks on etendus, mis on loodud töötoas osalejate enda poolt. (VAT Teater)

Foorumlavastused – varem kogutud materjali põhjal foorumgrupi poolt kokku pandud lavastused, mille eesmärgiks oli kindla teemasündmuse avamine. Noortele mängiti foorumlugu, mis oli seotud internetiohutusega. Sellele järgnes interaktiivne dialoog, mida juhtis Jokker. Noored olid aktiivselt kaasatud etenduses käsitletud probleemide lahendamisse.

Töötoad – samamoodi käsitleti internetiohutuse probleeme, kuid läbi foorummängude ja –tehnikate. Eesmärgiks oli pakkuda foorumteatri protsessi läbitegemist ning selle kaudu leida probleemlugusid ning lahendusi. Seega tekkis töötubade käigus lugu, mida lõpuks etendada sai.

Seega, teatrimeetodil võib õpetada erinevate töövõtete ja tehnikate kaudu. Erinevad võtted võimaldavad rühma liikmetel osaleda teatriprotsessis organiseeritud ja looval viisil (Owens&Barber 2014: 16). Foorumteater on üks enim kasutatud tehnikaid, selle kaudu on võimalik käsitleda erinevaid sotsiaalseid probleeme ning leida neile lahendusi.

3. LAVASTUSE „NETIS SÜNDINUD’’ VALMIMISPROTSESS

„Netis sündinud" esietendus 3. oktoobril 2013. aastal NO99 teatrisaalis ning seda mängiti erinevates Eesti teatrites ja kultuurikeskustes kokku 30 korda. Kõik etendused olid tasuta, et võimalikult palju noori vaatama meelitada. Lavastusest tehti ka kvaliteetne videosalvestus, mida VAT Teatri kodulehelt siiani vaadata saab. Eelkõige on video selle jaoks, et noored või siis õpetajad koos oma klassidega saaksid seda kasvõi koolis vaadata ning hiljem sellel samal teemal tunnis arutleda.

Lavastus räägib tüüpilistest noorteprobleemidest. Esile tõusevad teemad nagu armastus, ühtekuuluvustunne, narrimine jms. Eelkõige toimub tegevus koolinoorte seas, kes kõik kasutavad internetti ning sotsiaalvõrgustikke. Tegelasteks (osades Katariina Ratasepp, Ago Soots, Martin Kõiv, Meelis Põdersoo, Kristiina-Hortensia Port) on enamasti põhi- ja keskkooliõpilased, kelle hulka kuuluvad nii nohikud kui ka nii-öelda lähedad noored. Mõni näitleja mängib mitut rolli, Martin Kõiv kehastab peale koolipoisi Miku ka salajast inimest veebis kasutajanimega Alejandro666; Katariina Ratasepal on kaks rolli- Sandra; Miku vanaema; Kristiina-Hortensia Porti võib näha peale keskkoolineiu ka Sandra ema rollis. Nende tegelaste vahel hakkavad põimuma erinevad tegevusliinid, põhiline suhtlus toimub erinevate sotsiaalmeediumite (Messenger, Twitter, Facebook) kaudu. Laval esitatav tegevus toimubki tihti peale tegelikult internetis. Lavastuses tõuseb enam esile Sandra, kes on päris elus nohik, keda narritakse ning peale selle on tal halvad suhted oma emaga. Et tütre hingemuresid mõista, loob ema Facebookis endale võltsprofili ning esitleb end oma tütre vanuse poisina. Sandra on piisavalt naiivne, et teda uskuma jääda ning ta pöördubki oma probleemidega võhivõõra poole. Lavastuses käsitletakse ka probleeme õpetajate ning noorte vahel ning huvitaval kombel on sissetoodud isegi ühe vanaema seiklused internetis.

3.1 Sihtgrupp

Nagu lavastuse pealkirjast välja võib lugeda, on „Netis sündinud’’ sihtgrupiks noored, kes ongi nii-öelda netis sündinud põlvkond ning kasutavad internetti igapäevaselt. Sinna vanusegruppi kuuluvad eelkõige need, kes on sündinud 2000ndate alguses.

Lavastaja Margo Teder on öelnud, et otseseks sihtrühmaks on koolinoored vanuses 12–16aastat, sellest vanusevahemikust koguti ka erinevatest koolidest näidendi kirjutamiseks lugusid (Teder 2013).

Teatri kaudu on noorteni proovitud tuua tänapäeval aktuaalsed teemad, eelkõige just internetiga seondult. See põlvkond veedab suurema osa oma ajast netis, sellest on saanud normaalne osa elust. Kuid internetiga seostuvad probleemid ei mõjuta ainult noori, vaid kõiki, kes tänapäeval arvutit kasutavad. Seega ei saa laval kujutatavat pidada ainult osaks noorte maailmast, netiohud võivad puudutada kõiki vanusegruppe. (Publikumärk 2013) Lavastusena on „Netis sündinud” vormitud kõikidele vanusegruppidele (Teder 2013). Lavastuse projektijuht Elo Allemann on öelnud: „Ma oleks rahul, kui tänu sellele projektile mõtleksid täiskasvanud, kellel on lapsed või kes lastega tegelevad, kas või hetkeks nende probleemide peale. Tunneksid, et see puudutab ka neid.” (Parijõgi 2013).

Noorte sihtgruppi ei ole lihtne teatrisse etendusi vaatama meelitada. VAT Teatri haridustegevuse juht Mari- Liis Velberg iseloomustab kasvueas noori muutumas aina isepäisemateks ning iseseisvamateks. Neile ei sobi lihtsalt loenguvorm või moraali lugemine. VAT Teater usub, et haridus ja teater on lähedalt seotud, kuid see ei tähenda, et teater peaks õpetama lihtsalt loengut pidades, vaid pigem loomingu ja mängulisuse kaudu. (Parijõgi 2013)

Sihtgrupini jõudmiseks valiti üks draamameetoditest, milleks oli foorumteater. Allan Owens ja Keith Barber on oma protsessdraamat tutvustavas käsiraamatus „Draamakompass” välja toonud neli lähtekohta, miks üldse draamameetodil õpetamist kasutada (Owens& Barber 2014: 8-10):

1) Väärtused – Owens ja Barber on välja toonud, et lapsi on peaaegu võimatu takistada mängimast (Owens&Barber 2014: 8). Kuigi lavastuse „Netis sündinud” sihtgrupp ei ole enam lapsed, siis see kehtib kindlasti ka nende kohta, sest 12–16-aastased on oma olemuselt veel suhteliselt mängulised. Noored on ju veel sellises eas, kus nad väärtustavad mängu ning lõbutsemist. Foorumteater annab võimaluse noortele mängu tõsiselt võtta ning luua lõbusa õppimisvormi.

2) Praktilised kogemused – VAT Teater on olnud seotud paljude noorteprojektidega ning juba 17 aastat tegelenud foorumteatriga. (VAT Teater) Seega on aastate jooksul saadud piisavalt praktilisi kogemusi veendumaks, etdraamameetodil õppimine võib noori motiveerida.

3) Empiiriline tõestusmaterjal – VAT Teater on välja töötanud erinevad haridustöötoad (nende hulgas ka foorumtöötoad), mida õpetajad saavad kasutada, et muuta teatriskäik tervikkogemuseks, mis tähendab, et toimuks eelhäälestus, mõtestatud kohalolek etendust vaadates ning tagasiside. (VAT Teater) Kogemused ning nõudlus töötubade järele tõestavad, et teater mõjub.

4) Draamatöö mõjuvõim - näidendi materjali kogumisprotsessis toimunud foorumetendused- ning töötoad panid noori kaasa mõtlema, arendades individuaalset mõtlemisvõimet. Foorumteatri käigus toimunud dialoogides käsitleti internetiga seostuvaid probleeme, arutelu ärgitas noori kriitiliselt mõtlema. Foorumteatrist lähemalt on juttu neljandas peatükis.

3.2 Protsess

Algselt suhtles BCS Koolitus noortega koolituste kaudu, kuid kiiresti saadi aru, et noori need ei kõnetanud. Internetiohtudele tähelepanu pööramise olulisus ei jõudnud noorteni (Publikumärk 2013). Koolides käidi rääkimas nii õpilastele kui ka lapsevanematele, kuid leiti, et õpilastele ei ole koolituse vorm internetiohutuse teemast rääkimisel kõige õigem, sest koolitused on liiga sarnased koolitundidele. Õpilased ei jõua ega viitsi kuulata moraalilugemist. Seega hakati mõtlema muude õpetamismudelite peale. Pöörduti VAT Teatri poole, sest neil oli väga suur kogemus algupäraste lavastuste ning noortega. Koos leiti uus lahendus – foorummeetod. (Parijõgi 2013)

Materjali kogumisprotsess algas 2013. aasta kevadel ning toimus kolmes etapis (Digitund 2013) :

1) materjali kogumine, teemaga tutvumine;

- 2) näidendi kirjutamine;
- 3) näidendi testimine.

2013. aasta jaanuaris toimusid esimesed kohtumised projekti osapoolte (foorumnoored, politsei, jokkerid, lavastaja) vahel. Seejärel töötati läbi erinevad statistilised andmed ja materjalid, mis sisaldasid noorte kogetud juhtumeid seoses internetiohtudega. (Digitund 2013) Veebipolitseinikud ja Lastekaitse Liit andsid projekti läbiviijatele lugeda reaalselt juhtunud lugusid, mis kõik olid anonüümsed. Nendele lisandus statistika ning üldine info. Nende materjalide seast valiti välja info, mida kasutati, et panna kokku foorumlavastus. VAT Teatri foorumteatri grupp viis üle Eesti läbi 15 töötuba-etendust. (VAT Teater)

Projekti eesmärgiks ei olnud lihtsalt moraali lugemine, vaid noorte kaasamine ning probleemile tähelepanu tõmbamine (Digitund 2013). Lavastaja Margo Teder on eesmärgi kokku võtnud sõnadega: „Meie eesmärk pole olnud luua dokumentaaldraamat, vaid teha lavastus, milles sisaldub ka meie kunstiline vaatenurk teemale „noored ja interneti ohtud”.” (Teder 2013).

Näidendi pealkiri tuli ühest lavastust ettevalmistavast töötoast Padisel, kus üks osalevatest noortest ütles tabava lause „Ma olen ju internetis sündinud”. Projektimeeskonnale meeldis see mõte ning „Netis sündinud” võeti kasutusele kui näidendi pealkiri. Tegelikult võib pealkirja lugeda kahte moodi – see tähendab ka netis toimunut. (Parijõgi 2013)

Materjali saadi noortelt foorummeetodi abil palju. Foorummeetodi kohta rohkem järgmises alapeatükis. Teiseks etapiks oli näidendi valmiskirjutamine. 2013. aasta kevadel kirjutas Kristiina Jalasto saadud materjali põhjal näidendi esimese versiooni. Jalasto ei pretendeerinud kirjutamisel dokumentaalsusele, prooviti lihtsalt noortelt saadud mõttefragmentidest kokku panna üks ühtne lugu, mida hiljem Teder lavastama hakkas. (Publikumärk 2013) Jalasto sai inspiratsiooni noorte lugudest ning lisas sellele oma vaatenurga. „Kristiina kirjutaks ka üksi väga hea näidendi, aga tahtsime noorte endi ideid, et neid rohkem puudutada ja kaasata. Kohe esimesest töötoast koolis tuli kinnitus, et nad tahavad sellest rääkida, sest kõiki puudutab see teema, kõik on ju pidevalt internetis,” on öelnud Mari-Liis Velberg. (Parijõgi 2013) Hiljem

kohendas teksti enda perspektiivi järgi veel näitetrupp (Pors 2013). Jalasto ise on öelnud, et näidendi viimane versioon paberil ja lõpuks laval olid väga sarnased (Jalasto 2016).

Märtsis algas töö näidenditeksiga, proovid ja töö stseenidega. Samal ajal pandi kokku ka uus foorumtöötoa mudel, et dramaturgi esialgset teksti noorte peal testida. (VAT Teater) Põhiliselt tehti seda selleks, et uurida, kas kirjutatud tekst imiteerib noorte tegelikku kõnekeelt ning milliseid muudatusi teha võiks. (Digitund 2013) Jalasto on rõhutanud, et eesmärgiks oli mitte mõjuda rumalalt, vaid noorte silmis usutavalt (Jalasto 2016).

Aprillis algas ettevalmistustöö uuteks kohtumisteks. Uuenes foorumtöötuba, millele lisandus etendus. Aprilli teisest poolest algasid foorumteatri töötubade ja etenduste läbiviimine. (VAT Teater) Terve protsess toimus kontaktis noortega ja nende pilgu all (Digitund 2013).

Jalasto kirjutas teksti mitu korda ümber, sest teemasid ja materjali, mis kogumise käigus saadi, oli tohutult palju. Valikute tegemine oli raske, sest noortel oli palju huvitavaid lugusid. Noored käisid ka terve protsessi vältel lavastuse proovides läbimänge vaatamas ning avaldasid oma arvamust, mida võeti arvesse muudatuste tegemisel. Lavastust muudeti isegi veel viimases avalikus proovis. (Digitund 2013)

Protsessis oli tähtis, et noored suhtuksid nii töötubadesse kui ka etendustesse mänguliselt. Töötubades tehti erinevaid teatricharjutusi ja mänge, mille kaudu hakkasid välja kujunema karakterid, internetiga seostuvad probleemid jms. (Parijõgi 2013) Foorumteater on lahenduskeskne, seega otsiti ka lahendusi internetiohtudega seonduvatele probleemidele.

Margo Teder on välja toonud, et vastupidiselt lavastuse loomisprotsessile, oli valmislavastuses tähtis, et noortele tunduks, et tegu on ikkagi teatriga, mitte mänguga. Valmis lavastust vaadates ei tohiks enam tekkida mängu efekti. Laval toimuv pidi tunduma tõsine – õige teater oma murede ja probleemidega. (Publikumärk 2013) Seega oli mängulisus tähtis protsessis, kuid lõplikus lavastuses mitte.

3.3 Töötoad ja etendused

Näitemängu loomine algas koolide külastamisega, kus foorumetenduste kaudu prooviti uurida noorte teadmisi internetiohtudest. Etenduste käigus said noored võimaluse oma kogemusi jagada ning esile tõsta lugusid, millega nad internetis kokku puutunud on. (Publikumärk 2013) Abiks olid ka nõuanded spetsialistidelt (veebipolitseinikud, Lastekaitse Liit), kes aitasid kogu materjalist keskenduda olulisematele probleemidele (Teder 2013).

Foorumteatri grupp (Piret Soosaar, Nikolali Kunitsõn, Gertha Teidla-Kunitsõn, Agnes Merilo, Uku Valner, Margo Teder, Mari-Liis Velberg) viis 2013.aasta veebruaris läbi 8 foorumteatri etendust – Tallinna 32. keskkoolis, neli korda Audentese erakoolis, Saue noortekeskuses, Padise põhikoolis ja Keila koolis. Hiljem lisandusid foorumetendustele ka töötoad, mis toimusid 7 korda –Vanalinna hariduskollegiumis, Lilleküla gümnaasiumis, Saku gümnaasiumiga rahvusraamatukogu teatrisaalis ja Viimsi keskkoolis; ainult etendused toimusid veel Laulasmaa koolis, Lagedi noortekeskuses ja kaks korda Kilingi-Nõmme gümnaasiumis. (VAT Teater) Algselt viidi läbi ainult foorumetendused ning hiljem lisandusid töötoad.

Talvel läbi viidud etendused oma sisu poolest lähenesid töötubadele. Foorumgrupp kasutas enamasti pilditeatrit, näitlejad olid varem kogutud materjali põhjal välja mõelnud mingid „pildid”, mis tähendab, et näitlejad kasutasid väljendamiseks ainult oma keha, võeti sisse mingid poosid ning seejärel jokker küsis noortelt, mida nad seal näevad. Noored hakkasid analüüsima ning peegeldama nähtut. Töötubadel täiesti kindlat mudelit ei olnud, kuid enamasti algselt oli sissejuhatus, tutvustati foorumteatrit ning projekti. Seejärel viidi läbi soojendusmänge (näiteks võeti ringi ning igaüks pidi end tutvustama ning internetiga seoses mingi iseloomustava sõna ütleva või liigutuse tegema ning teised pidid seda kordama). Pärast seda võisidki foorumnäitlejad läbi viia pilditeatri etenduse. Pärast etenduse analüüsimist tehti noortega erinevaid harjutusi, mis eelkõige olenesid grupist. Kasuti erinevaid mänge ning harjutusi, nt väitlusemängu, kus noortele esitati interneti teemal väiteid ning noortel oli võimalus väidetega nõustuda või mitte ning seejärel jokker võis neilt küsida täpsustavaid küsimusi; etüüde; noored võisid ise pilditeatrit teha jms. Seejärel

oli mingi kokkuvõttev harjutus, kus noored said peegeldada, mis nad töötoast õppisid, kaasa võtavad. Tähtis, et noored lahkuksid hea tundega. (Võsu; Velberg 2016)

Kevadel töötubade ja etenduste sisu muutus veidi. Sissejuhatus oli sarnane, kuid kuna selleks ajaks oli juba valminud ka näidendi esimene versioon, siis hakati töötubades tegelema näidendi tekstiga. Toimus näidendi lugemine ning Kristiina Jalasto kuulas noorte tagasisidet ning esitas teksti kohta küsimusi. Seejärel jagati noored gruppidesse ning iga grupp sai mingi osa tekstist, mida lavastada. Igas stseenis oli mingi probleem ning noored said ise neile lahendusi pakkuda. Viimastes töötubades osalesid ka „Netis sündinud” näitlejad. (Võsu; Velberg 2016)

Töötubade käigus uuriti noortelt, mis on nende jaoks internetis ohtlikku ning prooviti neile probleemidele leida lahendusi. Arutleti ka selle üle, kuidas erineb päris- ja virtuaalmaailm. Taheti teada, mis on just noorte jaoks see, mida nad interneti puhul kardavad, et hiljem kaasata neid samu mõtteid ka näidendi kirjutamisse. Tähtis oli, et näidendi kirjutamisel ning lavastuse valmimisel ei tunduks, nagu lugu oleks lihtsalt välja mõeldud täiskasvanute poolt, taheti kujutada noorte jaoks eksisteerivat maailma. (Publikumärk 2013)

Paljudes töötubades osales ka dramaturg Kristiina Jalasto, kuid algselt pigem passiivse pealtvaatajana. Ta kuulas noorte lugusid, pani kirja noorte slängi ning väljendeid ning lõpuks valis välja mõtted, mis tema enda mõtetega kõige paremini haakusid ning loole midagi juurde lisasid. Hilisemates töötubades, kui Jalasto juba näidendit kirjutama oli hakanud, loeti näidendilõike ette ning noored said oma arvamust avaldada. Eelkõige rõhuti sellele, et tekst ei tunduks liiga vanamoeline, vaid noortepärane. (Jalasto 2016) Lõpuks oli kõige tähtsam, et töötoad ning etendused õpetaksid. Õpetlik oli see mõlemale osapoolle – nii noortele kui ka näitlejatele.

4. LAVASTUSE „WEB DEMON” VALMIMISPROTSESS

„Web Demon” on kui mõtteline järg lavastusele „Netis sündinud”. (Seeder 2016b) Peategelaseks on 14- aastane tüdruk Kerli (Liis Pokinen), kes ühel õhtul kaob jäljetult oma arvuti eest. Müsteerium viib meid sügavale tumedasse veebi, kuhu veebidetektiiv Krabi (Tanel Saar) tüdrukut otsima läheb. Seal puutub ta kokku mitmete hämara veebi

elanikega, näiteks Spideri (Elina Reinhold), Vaala ja Kaelkirjakuga (mõlemad Ago Soots).

Kogu tegevus toimub internetis, tundub, nagu veeb oleks täiesti omaette maailm, kus tegutsevadki igasugused deemonid, trollid jms. Internetivõrgustik on aga nii suureks kasvanud, et Krabil on raskusi tüdruku leidmisega. Talle tuleb appi Spider, kes aitab tal sukelduda veebi kõige hämaramatesse kihtidesse. Sealt sügavalt kihtide alt leiab ta lõpuks Kerli, kuid ka oma tõelise idenditeedi. Kõik see, mis netis toimub, on täiesti omaette maailm – päris elus oli Krabi mees nimega Karlo, kes tutvus Kerliga foorumis, teadmata, et Kerli on alles 14-aastane. Kui Karlo teada sai, et Kerli nii noor on, hülgas ta neiu ning Kerli suunduski tumedasse veebi, kuhu Karlo Krabi nuhkima saatis.

Lavastuses on kasutatud palju inglise keelt, noorte slängi ning elavat muusikat, Ago Soots musitseerib nii ise koha peal kui ka laseb ning miksib muusikat.

4.1 Sihtgrupp

Lavastuse idee on pärit kooliõpilastelt vanuses 14–19. (Seeder 2016a) Seega sarnaselt eelmises peatükis käsitletud lavastusele, koguti ka seekord materjali just noorte seast.

Viisin Viimsi kooli 9.klassi (15–16-aastased) seas läbi lühikese kirjaliku küsitluse, et uurida, mida üks väike osa sihtgrupist loost arvas. „Web demoni” esietendust käis Viimsi koolist vaatamas kümmeõpilast, nendest üheksa vastasid küsimustele.

Üheksast õpilasest seitse arvasid, et lavastus sobib vaatamiseks igale vanusele, mitte ainult noortele. Mainiti küll, et ilmselt samastuvad noored looga rohkem, kuid ka vanemad inimesed võivad seda huvitavaks pidada. Üks õpilane tõi välja, et vanemad inimesed võivad lavastust naljakaks pidada, sest nad ei saa noorte asjadest aru.

Huvitavad vastused tulid teise küsimuse puhul, kus uurisin, mis neile „Web Demoni” puhul kõige rohkem meeldis. Vastused olid üpriski erinevad. On huvitav, kui erinevatele asjadele noored tähelepanu pöörasid. Kaks õpilast mainisid, et neile

meeldis muusika kasutamine, DJ. Seda oli näha ka esietendusel publiku seas. Kuna lavastuses kasutati palju tänapäeval tuntud popmuusika laule, siis nägin nii mitmeidki muusikarütmsi oma pead raputamas või isegi oma toolil tantsimas. Kaks korda mainiti ka, et meeldis lavastuse loomingulisus. Kolmele õpilasele meeldisid väga spetsiifilised elemendid. Mainiti Krabi aktsenti: õpilasele meeldis Krabi eestipärane aktsent, kui ta laval inglise keeles rääkis. See element on ilmselt pigem näitlejaspetsiifiline, sõltudes Tanel Saare keeleoskusest.

Ühele õpilasele meeldis, kuidas lavastus lõppes ning üllatuslikult mainiti lemmikuna ka etenduses suitsumasinast lastud suitsu. Kui lugu ei pruugi õpilastele meelde jääda, siis vähemalt efektid jäävad. Teine õpilane mainis näiteks suitsu laskmist kolmanda küsimuse vastusena, kui uurisin, mis oli lavastuse juures kõige meelde jäävam.

Kuna lavastuses oli palju kasutatud inglise keelt, siis tahtsin teada, kas noorte jaoks oli kõik arusaadav või kasutati võõrkeelt liiga palju. Üheksast õpilasest kaheksa tõid välja, et ei kasutatud liiga palju, kõik oli arusaadav. Toodi ka välja, et kuna tänapäeval valdavad paljud noored inglise keelt, siis nemad saavad ilmselt kõigest aru, kuid vanematel on jällegi raskem.

Lavastuses käsitletavat ohud olid noorte jaoks enamasti reaalsed. Vaid kaks vastanut tõi välja, et sellised ohud tegelikult noori väga ei ohusta. On huvitav, et üks noor küll mainis, et sellised ohud on olemas, kuid lavastuses oli teema üle paisutatud, sest reaalses elus tuleb sellised ohte vähe ette. Seitse õpilast aga arvasid, et „Web demonis“ käsitletud teemad on täiesti aktuaalsed ning panid neid internetiohtude üle mõtlema.

4.2 Protsess

„Web demon“ valmis rahvusvahelise projekti Platform Shift+ raames. VAT Teater valis Mihkel Seederi projekti raames kirjutama noortenäidendit, mille teemaks oleks internet. Koos lavastaja Margo Tederiga otsustati, et tahetakse tegeleda veebimütoloogiaga. (Seeder 2016a)

Lavastuse valmimisel oli mitu etappi:

- 1) töötubade läbiviimine;
- 2) ideekonkurss;
- 3) näidendi kirjutamine;
- 4) ekspertgrupi kasutamine.

Esmalt viis VAT Teater vahemikus november 2014 – mai 2015 läbi erinevaid töötubasid, mille eesmärgiks oli luua mänguliselt side teatritegijate ning õpilaste vahel. Ka lavastuse „Web Demon” algidee tuli ühest töötoast. Vahemikus detsember 2014– jaanuar 2015 viidi Viimsi koolis läbi loovkirjutamise töötuba, mille käigus mõeldi välja erinevaid põnevaid lugusid, mis noori huvitasid. Ühel 4. klassi tüdrukul oli idee kummitusest, kes ronis internetti. See oligi esmaseks inspiratsiooniks, et kirjutada lugu kummituslikust olendist, kes internetis tegutseda võib. (Parijõgi 2016)

Seejärel kuulutas VAT Teater väljaideekonkurssi „VEEB“, kuhu laekus 131 kirjutist. Üldiselt võis lugusid esitada igal teemal, kuid eelkõige sooviti materjali saada kahe ette antud teema kohta (VAT Teater):

- 1) „Kuidas ma sain interneti abil rikkaks”;
- 2) „Kohtumine veebi-deemoniga”.

Žanritena esitati nii lühijutte, luuletusi, näidendeid kui ka ideekavandeid. VAT Teater võttis vastu ka lugusid, teemasid, mida esmapilgul internetiga ei seostaks, sest üldine eesmärk oli koguda ideid ja tähelepanekuid projekti raames loodavate lavastuste tarvis ja iga väiksema ideekilluke oli tähtis. (VAT Teater)

Laekunud töid läbi lugedes tuli välja, et noorte jaoks on veebideemon tuttav teema. Nii mitmeski töös kirjutati kuradilepingust, mis oma olemuselt meenutas Fausti lugu: noorte kirjutatud lugudes kirjutasiid peategelased alla mingile kokkuleppele, mis sundis neid tihedalt veebi külastama. (Parijõgi 2016) Noortelt saadi mahukas hulk materjali ning mõtteid, isegi liiga palju. „Kaevusin aina sügavamale materjali, püüdes meeletult leida reeglipärasusi ja tähenduslikke anomaaliaid ja viimaks tuli sein ette – mõistus oli otsas,” on öelnud Mihkel Seeder. Seeder sattus algselt mahukast

ideetulvast kimbatusse. Margo Teder soovitas dramaturgil lihtsalt kirjutada üks lihtne veebikrimka. (Seeder 2016a)

Esimese näidendi lühiversiooni kirjutas Mihkel Seeder valmis 2015. aasta aprillis, et esitada see Platform Shift+ kokkusaamisel teistele asjaosalistele juunis. Koos Margo Tederiga nimetasid nad seda versiooni nii-öelda traileriks, sest nad esitlesid esialgseid mõtteid, millest lavastus rääkida võiks. Portugalist saadi positiivine tagasiside ning otsustatigi jääda sama stiili juurde. (Seeder 2016b)

Mihkel Seeder proovis suures ideetulvas ellu jääda ning alustas kirjutamist. Täisteksti kirjutamine algas augusti teises pooles. Esimene näidendi mustand valmis 2015. aasta septembris. Ise on ta iseloomustanud näidendi esimest varianti kui ühte „lihtsat lugu”, mida ta vaikselt täiustama hakkas. Ta hakkas koostööd tegema 32. keskkooli õpilastega, kes olid talle kui ekspertgrupiks, kellega koos arendati edasi loo narratiivi ning sisu. (Seeder 2016b)

Ekspertgrupil oli täita mitmeid tähtsaid rolle (Seeder 2016b):

- 1) Tagasiside andmine – noored andsid teksti kohta esmast tagasidet, pöörati tähelepanu noorte reaktsioonidele, et teada saada, millised osad tekstist töötavad ning millised mitte.
- 2) Referentside kontroll – noored avaldasid arvamust teksti aktuaalsuse kohta. Mõned osad, mis noorte arust ebasobivad olid, praagiti välja. Rõhk oli teksti täpsemaks muutmisel, et ei jääks segaseid kohti. Pöörati tähelepanu väikestele detailidele.
- 3) Inglise keele testimine – kuna lavastuses kasutatakse palju inglise keelt, siis noortega koos testiti inglise keele kasutamise loogikat tekstis. Algselt oli tekstis kohti, mida oli raske jälgida, sest stseenides kasutati korraga nii inglise kui ka eesti keelt.
- 4) Tegelasakujude analüüs – noored leidsid, et Kerli tegelaskuju ei ole piisavalt

läbi töötatud. Et tegelast sügavamaks muuta, töötati koos Kerli taustaloo kallal, talle loodiajalugu ning identiteet.

5) Läbimängu vaatamine – õpilased käisid läbimängu vaatamas ning andsid näitlejatele ning lavastajatele esmast tagasisidet.

Ekspertgrupiga tehti koostööd mitu kuud, kogu lavastuse valmimisprotsessi jooksul. Teine näidendi mustand valmis oktoobri lõpus ning kolmas novembri lõpus. Näitlejate proovid tekstiga algasid 4. novembril. (Seeder 2016b)

4.3 Töötoad

Teatri spetsiaalne haridustöörühm (Mihkel Seeder, Mari-Liis Velberg, Margo Teder, Piret Soosaar, Uku Valner, Kadi Jaanisoo) viis 2014. aasta oktoobrist 2015. aasta maini läbi 13 töötuba, mis kõik olid suunatud noortele oma kogemuste ning arvamuste jagamiseks. (VAT Teater)

Töötubade hulka kuulusid (VAT Teater):

1) Loovkirjutamise töötuba – selle raames hakkasid õpilased välja mõtlema lugusid. Lähenemisel kasutati kahte erinevat viisi: gruppides mõeldi välja tervik ja individuaalselt pandi kirja olulisemad momendid, algus ja lõpp. Töötuba on üldiselt eelkõige loovuse arendamiseks ning kirjutamisoskuse lihvimiseks.

2) Näidendikirjutamise töötuba – noorte julgustamine, et ei kardetaks näidendeid kirjutada. Uuriti erinevaid näidendi kirjutamisega seotud küsimusi ja teemasid, näiteks millest üldse lood koosnevad, kes on tegelased, kuidas lugu „ellu äratada“. Töötuba arendab loovust ja analüüsivõimet ning innustab noori end proovile panema.

3) Foorumteatri töötuba „Noor virtuaalmaailmas“ – viidi läbi internetiohtude teemasid käsitlevaid töötubasid, kus kasutati foorumteatri meetodit, et uurida noorte probleeme virtuaalmaailmas. Eesmärgiks oli luua teatraalsete tehnikate abil ruum, kus

noored said vaadelda ning arutleda internetitarbimise ning virtuaalmaailma mõjude üle. Noortega dialoogi astudes prooviti leida vastuseid erinevatele internetiga seonduvatele küsimustele, näiteks sellele, kas virtuaalmaailma on võimalik ära kaduda, kuidas erineneb inimese identiteet internetis ja päriselus jms.

4) Töötuba „Meedia meie elus” – käsitleti olukordi, kus inimeste maailmapilti võib olla mõjutanud meedia. Noortega diskuteeriti erinevate probleemide üle ning mängiti erinevaid loovaid mängu.

Töötubasid viiakse läbi ka praegu, erinevatel teemadel saab töötubasid tellida ning osaleda nendes enne või pärast etendust. (VAT Teater)

„Web demoni” kogu valmimisprotsess oli seotud noortega. Erinevalt lavastusest „Netis sündinud” ei kasutatud mitte ainult foorumteatrimetodit, vaid ka erinevaid mängulisi haridustöötubasid.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli anda ülevaade VAT Teatris välja toodud lavastuste „Netis sündinud” ja „Web demon” valmimisprotsessist ning sellest, mil määral mängisid selles protsessis osa lavastuste sihtgrupid.

Näidendite aines koguti noortelt erinevate meetodite kaudu (töötoad ning foorumteater). Noortel oli võimalus rääkida kõigest, millega nad virtuaalmaailmas kokku on puutunud. Kuigi projekt oli eelkõige suunatud noortele, prooviti juhtida ka õpetajate ja lapsevanemate tähelepanu käsitletavatele probleemidele, eriti sellele, et tänapäeval puudub piir virtuaalmaailma ja päriselu vahel.

Mõlema lavastuse ühine eesmärk oli koguda materjali, et luua noorte ja teatritegijate koostöös uusi näidendeid ja lavastusi. Üks suuremaid väärtusi oli noore seadmine eksperdi staatusesse, et seeläbi leida erinevaid viise, kuidas veebist rääkida põneval ja tähenduslikul moel. Selline isiklik lähenemine noortele aitas luua sidet teatri ja noorte vahel. (VAT Teater) Seda tõestas ka käesolev bakalaureusetöö: VAT Teater pöörab noortele suurt tähelepanu, et koostöös nendega sünniksid autentsed lood. Oma lavastuste kaudu tahetakse esile tuua tänapäeval aktuaalseid probleeme, lootes, et nii valmimisprotsess kui ka valmislavastus oleksid õpetlikud.

KASUTATUD ALLIKAD

Kirjandus :

1. Barber, K. & Owens, A. 2014. Draamakompass. Protsessdraama käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikool.
2. Boal, A. 2006. The Aesthetics of the Oppressed. London, New York:Routledge.
3. Epner, L. 1994. Draamateooria probleeme I. Tartu: Tartu Ülikool.
4. Hein, I. 2014. Draamaraamat. Tallinn: Maurus.
5. Kareva, D. (2011). Rõhk on rõhututel. – Sirp, nr.22. Kättesaadav Internetist: http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=12576:rohk-onrohutul-&catid=3:teater&Itemid=2 (21.05.2016)
6. Netis sündinud. „Netis sündinud” koduleht. Kättesaadav: www.netissundinud.ee (21.05.2016)
7. Teder, M. 2013. Margo Teder: avameelselt netis sündivast. Postimees, 18.10. Kättesaadav: <http://arvamus.postimees.ee/2565362/margo-teder-avameelselt-netis-sundivast#.UmERMMHbYiM.facebook> (05.05.2016)
8. Teidla-Kunitsõn, G. 2013. Foorumteater jõustamismeetodina. Bakalaureusetöö. Tallinn : Tallinna Ülikool.
9. Parijõgi, M. 2013. Mis noortega internetis tegelikult toimub? Õpetajate Leht, 20.09. Kättesaadav: <http://opleht.ee/8972-mis-noortega-internetis-tegelikult-toimub/> (05.05.2016)
10. Parijõgi, M. 2016. Kas internetis tegutseb deemon? Õpetajate Leht, 22.01. Kättesaadav: <http://opleht.ee/27884-kas-internetis-tegutseb-deemon/> (21.05.2016)
11. Platform 11+. Platform 11+ koduleht. Kättesaadav: <http://www.platform11plus.eu/> (21.05.2016)
12. Pors, M. 2013. Virtuaalselt on ka päriselt. Kättesaadav: <http://koolielu.ee/info/readnews/337371/virtuaalselt-on-ka-pariselt> (05.05.2016)
13. Seeder, M. 2016a. Kuradileping internetis. Kättesaadav: <http://keskus.ee/kuradileping-internetis/> (21.05.2016)
14. VAT Teater. Vat Teatri kodulehekülg. Kättesaadav: <http://www.vatteater.ee/> (05.05.2016)
15. Velberg, M. 2006. Foorumteatri rakendamise võimalusi koolivägivalla ennetustöönäitel. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

16. Velberg, M. 2013. Teekond koolist teatrisse ja vastupidi. Õpetajate Leht, 05.05. Kättesaadav: <http://opleht.ee/5679-teekond-koolist-teatrisse-ja-vastupidi/> (21.05.2016)

Audiovisuaalsed allikad:

1. Digitund. „Internetis sündinud”. Raadio 1, 07.10.2013
2. Publikumärk. Kuku taskuhääling, 05.10.2013

Käsikirjalised allikad:

1. Jalasto, K. 2016. E-kiri autorile. Kiri töö autori valdustes. 21.04.2016
2. Seeder, M. 2016b. E-kiri autorile. Kiri töö autori valdustes. 21.04. 2016

Suulised allikad:

1. Võsu, B. & Velberg, M.-L. 2016. Vestlus Mari-Liis Velbergiga. VAT Teater 21.06.

SUMMARY

The purpose of this Bachelor's thesis is to give an overview of the development process of two VAT Theatre's plays - „Born Online" and „Web Demon". Both of the plays were born in cooperation with teenagers, so one of the focuses of the thesis is to show different ways how the teenagers were involved in that process. VAT Theatre has been producing productions with researched material and involvement of children since 1997.

The thesis is divided into four parts. In the first part I give an overview of different cooperation projects. Since 2009 VAT Theatre has been a part of three big projects - „Project 11+"; „Theatre from the Internet" and currently „Platform Shift+". VAT Theatre strongly focuses on the young audience and all the projects have dealt with different topics pertraiting to different challenges youngsters might deal with in the digital world.

The main structure of my Bachelor's thesis consists of three chapters: the theoretical base and the development process of „Born Online " and „Web Demon".

The theoretical chapter is based on the Allan Owens' and Keith Barber's process drama handbook „Mapping Drama: creating, developing and evaluationg drama". The book talks about teaching and assessing drama across different age ranges, mostly focuses on teaching youngsters. The chapter gives an overview why creating practical drama structures and developing process drama works as a good study method. The second part of the chapter concentrates on Forum Theatre. The purpose is to give an describing overview of the forum method and how it works. Forum Theatre usually presents a scene that shows a situation of oppression, where the protagonist is facing a problem and does not know how to fight against it. The *spect-actors* are given a chance to give the problem different solutions and ideas by the Joker, who will ask different questions about the scene. Then the *spect-ators* get to act out how they would act in the situation that was shown in the scene, replacing the protagonist. Forum Theatre can consist of different excercises, games and techniques to find solutions to problems.

„Born Online" was created in 2013 in the framework of the project „Theatre from the Internet", which was carried out by Baltic Computer Systems Schooling company and VAT Theatre in collaboration with Look at World foundation. The main target group was age 12-16, but also teachers and parents. The goal was to raise awareness on internet security. The development process consisted of many different stages that started with gathering information on the topic in January 2013, VAT Theatre and BCS Schooling gathered different partners (such as internet police, Estonian Union for Child Welfare, director, dramaturg, VAT Theatre Forum Theatre Group) ; forum theatre performance- workshops for teenagers started in February. Different activating games and techniques were used to tackle different topics linked to internet. The information that was gathered in these stages were used by dramaturg Kristiina Jalasto when she started writing the play. When the first draft of the play was created in April, also a new model of workshop was created to test the text and find out answers for the questions Jalasto still had. The text was constantly being renewed and rehearsals started in September. „Born Online" premiered on October 3rd, 2013 in Theatre NO99.

„Web demon" was created as part of the international project Platform Shift+. The target audience is 14 years and older. The research took place between November 2014 – May 2015. VAT Theatre carried out different educational workshops such as creative writing workshop, playwriting workshop, forum theatre workshop „The youth in the virtual reality" and workshop „Media in our lives". Also, VAT Theatre was looking for ideas about the internet and in general everything that is related to the virtual reality by announcing an idea contest called „The Web". where they received more than 130 stories. The dramaturg Mihkel Seeder started writing the play in August 2015, during the next few months he wrote a few different drafts and the actors rehearsals with the text started in November 2015. Throughout the whole process, he used an expert-group from the Tallinn Secondary School No 32. The expert group consisted of teenagers who gave the dramaturg feedback about the text to make it more authentic. „Web demon" premiered on January 27th, 2016 in the National Library of Estonia.

In conclusion, VAT Theatre is very open to trust youngsters so they try to involve them in a lot of projects. The aim of „Born Online" and „Web Demon" was to raise

awareness of different internet threats. It is important for the theatre to produce plays that really relate and touch youngsters.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Britta Võsu, isikukood 49304120295,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „VAT Teatri lavastuste „Netis sündinud" ja „Web Demon" valmimisprotsess" mille juhendaja on Anneli Saro.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 25.05.2016

(allkiri)